

הדרך לאהבת ה'

יובל ברח"ד

ראשי פרקים

- א. פתיחה
- ב. מאין נובעים הרגשות
- ג. אהבת ה' העצומה של אברהם אבינו
- ד. אהבת ה' העצומה של פנחס
- ה. כפיות הטובה של השבטים
- ו. מהי קנאות אמיתית
- ז. מדוע באמת ביזו השבטים את פנחס
- ח. ההבדל בין פנחס לשאר השבטים
- ט. קיום מצוות בניגוד להגיון
- י. כיצד מצווה אותנו הקב"ה במצוות הקשורות לרגשות
- יא. המיוחדות של עם ישראל
- יב. הדרך לאהבת ה'
- יג. הדרך לאהבת ה'ך
- יד. אין סתירה בין ההגיון לרגש
- טו. סיכום הדברים

א. פתיחה

לאורך כל ההיסטוריה של העם היהודי אנו נתקלים באנשים בעלי עוצמות. ביניהם, אנשים בעלי עוצמות גדולות כל כך, עד שלעתים קשה לנו לתפוס איך ניתן להגיע למדרגות הללו ולהתנהג בדפוסי התנהגות שכאלה.

אנו רואים כיצד אברהם אבינו מוסר נפשו פעם אחר פעם על קידוש השם, באור כשדים ובשאר הניסיונות. איך יצחק מסכים ברצון להיעקד על גבי המזבח. וגם בתקופות מאוחרות מתגלה מסירות נפש, כאשר חנניה מישאל ועזריה משליכים עצמם לכבשן האש וכן במעשה עשרת הרוגי מלכות בתקופת התנאים. כך שלמעשה בכל הדורות אנו מגלים אנשי סגולה המצליחים להתרומם למדרגות שאינן נתפסות בשכל שלנו.

למעשה נשאלת השאלה: מנין מגיעים לאדם כוחות נפש עצומים כאלו, כוחות שאנו כיום מרגישים שאין לנו שום אפשרות להשיג ואו להבין ?

ב. מאין נובעים הרגשות

אולי ניתן למצוא את התשובה ברמב"ם, בהקדמתו למסכת אבות, שם מסביר הרמב"ם שהאדם מחולק לגוף ונפש. הנפש עצמה מתחלקת לחמשה חלקים ובתוכם החלק המתעורר שהוא הגורם לרגשות ולדחפים המתעוררים באדם. "הכח אשר בו ישתוקק ויכסוף האדם לדבר אחד או ימאסהו. ומזה הכח יבוא אל פעולת: בקשת דבר והבריחה ממנו ובחירת דבר אחר או התרחק ממנו, והכעס והרצון והפחד והגבורה והאכזריות והרחמנות והאהבה והשנאה"¹.

למעשה, הרמב"ם מגלה לנו שבנפש כל אדם קיים "חלק מתעורר" הגורם לו להרגיש דברים ולפעול בהתאם לרגשות הללו. אך עדיין לא מובן: איך אפשר להגיע למצב בו הרגש יהיה כל כך עמוק עד שיפעל בניגוד גמור להגיון הבסיסי של האדם עצמו?

בכדי לעמוד על גודל השאלה נתבונן בכמה מקרים בהם מתגלה עוצמת הרגש.

ג. אהבת ה' העצומה של אברהם אבינו

נסיון העקידה:

"וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו..."² רש"י במקום מסביר: "וישכם" נזדרז למצווה. "ויחבש" - הוא בעצמו ולא ציווה לאחד מעבדיו שהאהבה מקלקלת את השורה.

אם כל אחד מאתנו יעמיד את עצמו במקום אברהם אבינו, הרי ודאי שזהו נסיון קשה ביותר וספק גדול מאוד אם מישהו מאיתנו היה מצליח לעמוד בו. אך, אברהם אבינו, מלא כל כולו ברגש אהבה עז לקב"ה, רגש חזק כל כך, עד כדי כך שהוא גורם לו להזדרז ולקיים את המצווה בעצמו.

וכך מסביר הרד"ק בפירושו לתורה את מעשה העקידה:

"... והאמת כי הנסיון הזה כדי להראות לבני העולם אהבת אברהם השלמה לאל ולא נעשה לאותם דורות אלא לדורות הבאים המאמינים בתורה שכתב משה רבינו ע"ה ובסיפוריה שיראו עד היכן הגיעה אהבת אברהם לאל, וילמדו ממנו לאהבה את ה' בכל לבם ובכל נפשם. כי אברהם היה אוהב את יצחק יותר מנפשו, כי הוא היה זקן, ואם ימות הוא, ימות בטבעו, בשיבה טובה זקן ושבע. אבל בנו היה נער ועדיין לא היה לו אשה ובנים ולא נהנה מן העולם, ואם ימות הוא, יהיה הדבר ההוא קשה לאברהם מאוד, כי יותר מאהבת נפשו אהבו. ועוד, שהיה לו בן זקונים, וכשאמר לו האל שיעלהו שם לו לעולה, הייתה כל האהבה והחיבה כאין בעיניו, ולא שאל ולא נסה הלא אמרת לי כי

1. ישמונה פרקים לרמב"ם - הקדמה למסכת אבות, פרק א

2. בראשית כב, ג

ביצחק יקרא לך זרעי' ולא התפלל לו עליו, אלא כיוון שאמר לו עשה כך, מיד השכים ומהר לעשות רצון האל ולא **חשב שום אהבה כנגד אהבתו**... ובהאמין רוב בני העולם הסיפור הגדול הזה, הוא עדות גדולה על אברהם אבינו **שהיה אוהב האל אהבה שלמה יתרה וראוי לאדם ללמוד ממנו דרך אהבתו**.³

לפי הרד"ק, לאורך כל מעשה העקידה הדבר המניע את אברהם זוהי הרגשת אהבה עזה לקב"ה, עזה עד כדי כך שהיא מצליחה לגרום לו להסכים ולעקוד את בנו, יחידו, אוהבו, בלי לשאול שום שאלה. אהבה כל כך חזקה, עד שלמרות שיש לאברהם סיבות רבות מדוע להתווכח ולא להסכים, למרות שזה סותר את ההגיון הבסיסי של אברהם ושל כל אחד מאתנו, **שום דבר לא מצליח לעכב את אברהם מלקיים את רצון ה'**. יותר מזה, אברהם לא מסתפק רק בקיום רצון ה', אלא הוא משתדל לעשות את הכל בעצמו ובזריזות רבה.

אנו רואים, שלפעמים, רגשות עזים, יכולים להשפיע על האדם בצורה כזאת, שתגרום לו להתנהג הפוך מההגיון, ולא לחשוב על דברים אחרים, חוץ מאותו הדבר שהוא מרגיש שהוא פשוט חייב לעשות.

ד. אהבת ה' העצומה של פנחס

דוגמא נוספת לכך ניתן אולי למצוא במעשהו של פנחס, כאשר רגש הקנאות שלו גורם לו להתנהג בניגוד גמור למה שהיינו מצפים מאדם שכמותו.

בספר במדבר נאמר:

"והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל והמה בכים פתח אהל מועד. וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו. ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וידקר את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה ותעצר המגפה מעל בני ישראל. ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף. וידבר ה' אל משה לאמר. פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל".⁴

התורה מספרת לנו על קנאותו של פנחס לכבוד ה' שגרמה לו לקום ולהרוג נשיא מישראל ואת בתו של מלך מדין⁵ לעיני כל בני ישראל בפתח אוהל מועד.

3. בראשית כב, א
4. במדבר כא, ו-יג
5. לפי פירוש רש"י שם כא, טו

במסכת סנהדרין, מספרת לנו הגמרא פרטים נוספים על המקרה :

"ויאמר משה אל שפטי ישראל וגוי' הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא, אמרו לו : הן דנין דיני נפשות ואתה יושב ושוקק? מה עשה - עמד וקיבץ עשרים וארבעה אלף מישראל והלך אצל כזבי, אמר לה : השמיעי לי! - אמרה לו : בת מלך אני וכן צוה לי אבי : לא תשמעי אלא לגדול שבהם. אמר לה : אף הוא נשיא שבט הוא, ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו, שהוא שני לבטן והוא שלישי לבטן. תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה. אמר לו : בן עמרם! זו אסורה או מותרת? ואם תאמר אסורה - בת יתרו מי התירה לך? נתעלמה ממנו הלכה, געו כולם בבכיה, והיינו דכתיב 'והמה בכים פתח אהל מועד'. וכתוב, 'וירא פנחס בן אלעזר', מה ראה? - אמר רב : ראה מעשה, ונזכר הלכה. אמר לו : אחי אבי אבא, לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני : הבועל את הנכרית קנאין פוגעין בו! - אמר לו : קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא. ושמואל אמר : ראה שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' - כל מקום שיש חילול השם - אין חולקין כבוד לרב".⁶

לפי הגמרא - זמרי מעמיד את משה במצב מסובך. בדיוק באותה השעה נתעלמה ממשה ההלכה והוא אינו יודע כיצד לפסוק במצב זה, עד שמגיע פנחס ומזכיר לו מהי ההלכה. לפי ההלכה, מבין משה שמותר ואף צריך להרוג את זמרי, ואומר לפנחס שמכיוון שהוא זה שנוכר הוא זה שיבצע את פסק ההלכה.

כל זה אליבא דרב.

אבל אליבא דשמואל, פנחס לא שואל שאלות. הוא רואה שיש כאן חילול השם והוא מרגיש שהוא מוכרח לקום ולהפסיק זאת. ואין לו סבלנות ואורך רוח לבוא ולשאול את משה אם זה מה שצריך לעשות או לא, כי "כל מקום שיש חילול השם לא חולקים כבוד לרב". פנחס פועל לפי הרגש הזה ולא מדכא את הדחף של הקנאות שפשוט פורץ מתוכו - והורג נשיא שבט מישראל ואת בתו של מלך מדין. פנחס לא הורג את זמרי אך ורק מפני שזוהי ההלכה וצריך להרוג אותו, אלא, פנחס הורג את זמרי כי הרגשת הקנאות שבו אומרת שצריך להרוג אותו.

הגמרא לפני זה, מביאה הלכה בשם רב חסדא ובשם ר' יוחנן :

"אמר רב חסדא : הבא לימלך אין מורין לו. איתמר נמי, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן : הבא לימלך - אין מורין לוי".⁷

ורש"י במקום מסביר :

"קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה אם יפגע בו אין מורים לו שלא נאמרה הלכה זו אלא למקנא מעצמו ואינו נמלך".⁸

6. סנהדרין פב ע"א

7. שם

8. ד"ה "אמר רב חסדא"

לפי הסברו של רש"י למהלך הגמרא יוצא שלאמיתו של דבר ההלכה היא שהבועל ארמית קנאים פוגעים בו, והלכה זו נאמרה רק באדם שמקנא בעצמו בלי לשאול ולהתייעץ עם אף אחד, אבל אם הוא בא לבית הדין לשאול האם להלכה מותר לו לקנא להי ולהרוג לא מורים לו את ההלכה הזאת.

ולכאורה קשה על מימרא זו:

א. אם זוהי ההלכה, וצריך להרוג אדם שבועל ארמית, מדוע חלקה הגמרא בין קנאי שראה את העבירה לבין סתם אדם? מדוע לקנאי יש היתר להרוג ולסתם אדם אין רשות?

ב. מדוע אם בא לשאול הלכה זו בבית הדין אין מורים אותה, הרי זה תרתי דסתרי? אם זוהי ההלכה צריך להורות תמיד, ואם הדין אינו כך מדוע לקנאי מותר להרוג בניגוד להלכה?

ה. כפיות הטובה של השבטים

רש"י בפירושו על התורה מסביר מדוע הוצרכה התורה להדגיש לנו שפנחס הוא נכדו של אהרון ולא הסתפקה רק בכתיבת פנחס בן אלעזר, והוא מביא גמרא בה נאמר:

"ויעמד פינחס ויפלל, אמר רבי אלעזר: ויתפלל לא נאמר, אלא ויפלל - מלמד כביכול שעשה פלילות עם קונו. בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן: הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא. התחילו שבטים מבזין אותו: ראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל! בא הכתוב ויחסו: פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: הקדם לו שלום, שנאמר לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום. וראויה כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם".⁹

וכך כותב רש"י בפירושו: "פינחס בן אלעזר בן אהרון הכהן - לפי שהיו שבטים מבזים אותו: הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרון".¹⁰

ודבר זה מעורר תמיהה גדולה שהרי בתורה נאמר בפירוש שבזכות מעשהו של פנחס כל העם ניצל: "פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי". וכיצד כופרים השבטים בטובתו של פנחס ומבזים אותו?!

ועוד, הרי בפסוק נאמר: "והמה בוכים פתח אוהל מועד". כלומר, אנו רואים שהדבר הפריע גם לכל שאר השבטים. שהרי גם הם בכו כאשר הם ראו את המעשה. כנראה, שגם הם הבינו שהמעשה שנעשה כאן לא בסדר, אם כן, מדוע מבזים הם את פנחס ולא מסכימים עם מעשהו?

9. סנהדרין פב ע"ב

10. במדבר כה, יא

ו. מהי קנאות אמיתית?

אולי לפי מה שהסברנו בדברי שמואל ניתן ליישב את הקושיות הנ"ל.

קנאות אמיתית היא קנאות הנובעת מתוך אהבת ה' עצומה, מתוך רצון לפרסם ולגדל שם שמים לרמה הכי גבוהה שאפשר. רק אדם שהוא אוהב ה' בכל ליבו ונפשו, מסוגל להגיע להרגשת קנאות אמיתית, רק הוא יהיה מסוגל להרגיש שהוא חייב לפעול בשביל לעצור ולהפסיק את כל מה שסותר את אמונתו ורק הוא יהיה מוכן לעשות כל מה שביכולתו בשביל להצליח.

אדם כזה, לעולם לא יהיה מסוגל לשבת בשקט כאשר הוא רואה שיש בעולם חילול השם. הוא ירגיש הכרח לקום ולקנא לשם שמים. כל הפעולות שיעשה, כולן, בלי יוצא מן הכלל, תנבענה מתוך רגש אהבה עצום לקב"ה. **שום אינטרס אישי או רווח פרטי לא יהיה במעשיו, אלא אך ורק אהבת ה'.**

אם כך, ממילא מובן מדוע ההלכה נאמרה רק לקנאים ולא לכל אדם. כי לצערנו הרב, לא כל אדם מישראל רגיש כל כך לכבוד שמים, ולא כל אחד מסוגל לשים לב מתי וכאשר יש או יכול להיות חילול השם. לצערנו, גם אם הוא רואה מצב שכזה, לא תמיד מפריע ולא תמיד אכפת לו שזה כך.

לכן, אסור להפקיד ביד אדם שכזה את הכח שעל פיו יוכל לבוא ולפעול כאשר יש חילול השם, כי אנו לא בטוחים שיפעל אך ורק ממניעים של קנאות לכבוד ה' ואולי יצרף שם גם שיקולים פרטיים הנוגעים אליו עצמו. ומובן אם כן שההלכה נאמרה רק בקנאי, כי זהו אדם המלא באהבת ה' ורק בידיו ניתן להפקיד את כח הקנאות, כי אנו בטוחים שאדם כזה פועל אך ורק מתוך שיקולים של כבוד ה' ולא מתוך אינטרסים אישיים.

מתוך כך, מובן גם מדוע הלכה היא ואין מורין כך, כי אדם שהוא קנאי אמיתי לא יהיה מסוגל לשבת בשקט כאשר הוא רואה שיש מצב של חילול השם, הוא לא יהיה מסוגל לחכות ולשאול האם זה מה שצריך לעשות או לא שהרי הוא מרגיש שהוא חייב לפעול מיד, ברגע זה ובמהירות האפשרית. וממילא, מי שבא לשאול בבית הדין האם מותר לו לקנא לה', כנראה שהוא אינו קנאי אמיתי שהרי הוא הצליח להתאפק ולחכות עד עכשיו וזאת הסיבה שלא מורים לו את ההלכה.

ז. מדוע באמת ביזו השבטים את פנחס

לאור זאת, ניתן להסביר את היחס של שאר השבטים לפנחס לאחר שהרג את זמרי. השבטים לא ביזו את פנחס על עצם המעשה שעשה, שהרי גם הם הבינו שהמעשה שעשה זמרי הוא אינו כשורה, אלא הם ביזו אותו משום שהיה לו את הכח לעשות דבר, כח שלהם עצמם לא היה, שהרי אף אחד מכל היושבים שם לא העז לקום ולפעול חוץ מפנחס. הם לא הבינו איך פנחס, שבעצמו נולד לבת יתרו שהיה מפטם עגלים לעבודה זרה, או במילים אחרות כפר בריבונו של עולם - איך דווקא הוא קם והרג. הרי יחסית לכולם, דווקא ממנו לא היינו מצפים שיעשה זאת ושיפעל בניגוד גמור למה שעשה אביו של אמו. למעשה, השבטים לא הבינו באיזו זכות פנחס מחליט שהוא זה שראוי לקנא לה', בעוד שלפי דעתם, פנחס, יחסית לכולם, היה הכי פחות ראוי לעשות מעשה שכזה, ולכן הם מבזים אותו.

נראה, שלכאורה השבטים צדקו, כי אם הם לא הרגישו שיש להם את הזכות והיכולת לקום ולפעול - קל וחומר שלפנחס אין שום זכות לעשות זאת!?

ח. ההבדל בין פנחס לשאר השבטים

אלא, לפי מה שהסברנו, אין כאן שום קל וחומר, שהרי ישנו הבדל תהומי בין פנחס לבין שאר השבטים והוא - **ברגש**. פנחס מרגיש דבר שאף אחד אחר אינו מסוגל להרגיש, הוא כולו מלא באהבת ה'. דבר שכנראה חסר לשאר השבטים או שלא נמצא בעוצמה כה גדולה כמו שיש אצל פנחס. פנחס הוא קנאי והם לא, הוא מרגיש שהוא חייב לפעול ואין כאן מקום לשאול האם פנחס ראוי לקום ולקנא או לא, משום שפנחס בעצם לא חושב על זה בכלל. באמת מצד ההגיון אין שום סיבה שדווקא פנחס יקום ויפעל, להפך! יש את כל הסיבות למה דווקא הוא לא יעשה זאת וכך באמת חושבים השבטים. **אבל אהבת ה' שנמצאת בתוך פנחס, גורמת לו להתנהג הפוך מההגיון של כולם** ולהרוג נשיא מישראל ובת מלך.

אנו רואים שגם אברהם אבינו וגם פנחס אהבו את הקב"ה בכל ליבם, באהבה עזה, שאנו איננו מצליחים לתפוס! אצל שניהם, אותה אהבה עצומה גרמה להם להתנהג הפוך מכל הגיון נורמלי שהיה להם. אברהם עקד את בנו למרות שאהב אותו מאוד ופנחס היה היחיד שהעז להרוג נשיא מישראל למרות שהיה הכי פחות ראוי מכל שאר השבטים לעשות זאת.¹¹

לאחר שאנו רואים גדולי עולם שהגיעו למדרגות שכאלה, חוזרת השאלה הראשונה ביתר שאת: האם גם לנו יש את היכולת להגיע אליהם או לפחות להיות דומים במקצת? וגם אם כן, כיצד עושים זאת? ובעצם שאלת השאלות היא: **מהי הדרך לאהבת ה'!**?

11. ישנו בכל זאת הבדל בין מעשהו של פנחס למעשהו של אברהם בכך שאברהם פעל מתוך ציווי אלוקי ואילו פנחס פעל על דעת עצמו.

ט. קיום מצוות בניגוד להגיון

בשביל שנוכל לענות על השאלות האלה צריך להבין דבר נוסף. ישנן בתורה תרי"ג מצוות שנצטוו ישראל. חלקן משפטים שטעמם מובן וחלקן חוקים שאין טעמם ידוע. ובכל זאת עם ישראל קבל על עצמו לקיים את כולן, וכל יהודי מאמין יעשה כמיטב יכולתו לקיימן, גם אם אינו מבין מה הטעם לכך - כי כך ציווה הקב"ה אותנו.

וכך מובא ביתורת כהנים: "לא יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אי אפשי בבשר פלוני אלא איפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עליי".¹²

מסביר המהר"ל:¹³ שאל יחשוב האדם שהקב"ה אסר עליו דברים שמזיקים לו מצד הטבע של האדם, אלא אפילו דברים שמועילים לאדם, ושנחננו בשכלנו לא מסוגלים להבין מדוע נאסרו, צריכים אנו לדעת שהקב"ה בחכמתו גזר עלינו שכך יהיה, וזאת הסיבה היחידה שבגללה זה אסור.

יוצא מכאן שהקב"ה דורש מעם ישראל לקיים מצוות, גם אם לנו נראה שאין שום סיבה הגיונית לקיים אותן.

י. כיצד מצווה אותנו הקב"ה במצוות הקשורות לרגשות?

אנו מבינים שהתורה מצווה על האדם להתנגד לשכלו ולקיים את המצוות גם אם הוא לא מבין אותן, אך ישנן מצוות שלא מובן כיצד מצווה אותנו הקב"ה לקיימן. אנו נבחן שתיים מהן:

א. "ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".¹⁴

ב. "ואהבת לרעך כמוך".¹⁵

כיצד מצווה אותנו הקב"ה בפרשת 'ואתחנן' לאהוב אותו באהבה המקסימלית מצדנו, בכל ליבנו, בכל נפשנו ובכל מאודנו? ומה יעשה אדם שאיננו מרגיש אהבה כלפי הקב"ה איך הוא יכול להכריח את עצמו להרגיש אהבה פתאום? איך אפשר לשלוט על הרגשות שבתוכנו?

כך גם בציווי "ואהבת לרעך כמוך", התורה מצווה שנאהב את הרע באהבה המקסימלית מצדנו - כמו שאנו אוהבים את עצמנו. גם ציווי זה אינו מובן שהרי קשה מאוד לאהוב את כל עם ישראל באהבה שכזאת! ומה יעשה אדם שלא אוהב מישהו מסוים, כיצד הוא יכול להכריח את עצמו להרגיש פתאום אהבה שכזאת כלפיו? אם הייתה התורה מצווה שנתנהג אתו בצורה

12. יתורת כהנים, ויקרא כ, כו

13. יתפארת ישראל, פרק ט

14. דברים ו, ה

15. ויקרא יט, יח

יפה, גם אם אנחנו לא אוהבים אותו, שלא נציק לו או נכה אותו וכדו' אז הציווי היה מובן, אבל איך אפשר לצוות שנרגיש אהבה כלפיו?!

אולי ניתן להסביר את השאלה טוב יותר במשל. נניח שאדם אינו אוהב מאכל מסוים. הקב"ה יכול לצוות עליו שיאכל את המאכל הזה אע"פ שהוא אינו אוהב אותו ואותו יהודי יוכל לקיים מצווה זו במלואה. אבל, האם אפשר להכריח מישהו ליהנות מאותו המאכל? איך הוא יכול לעשות זאת? הרי דבר זה כלל אינו בשליטתו שהרי הרגשת הנאה היא דבר שלא תלוי באדם עצמו? וכך גם בציוויים הנ"ל! אפשר לצוות על האדם לעשות דברים למרות שהוא לא מבין או לא אוהב, אבל אי אפשר לצוות על האדם להרגיש דברים שהוא לא מצליח להרגיש! אחרי הכל אנו רואים שהתורה בכל זאת מצווה על האדם את שתי המצוות הללו ולא עוד, אלא ששתיהן עיקר גדול ביחס שבין אדם לחבירו ושבין אדם למקום.

יא. המיוחדות של עם ישראל

בסוף פרשת 'ואתחנן' הקב"ה מודיע לעם ישראל שהם העם הנבחר - "כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך בד' בחר ה' אלוקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים..."¹⁶ ומסביר הקב"ה מדוע הוא בחר דווקא בעם ישראל מכל שאר אומות העולם: "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר אתכם... **כי מאהבת ה' אתכם**..."¹⁷ הקב"ה מודיע לעם ישראל שהוא אוהב אותם ולכן בחר בהם להיות לו לעם.

ומסביר הרמב"ן במקום: "בחר בכם שראה אתכם ראויים להתאהב לפניו ונבחרים לאהבה יותר מכל העמים...כי הנבחר לאהוב היודע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו וישראל ראויים לכך מכל עם..."¹⁸

לפי הרמב"ן הקב"ה בחר בעם ישראל כי הוא ידע שהם היחידים המסוגלים לאהוב אותו בכל מצב שהוא, גם כשטוב וגם כשרע.

ומוסיף ה'ספורנו': "כי מאהבת ה' אתכם - מהיותכם זרע אוהבו ויודעי שמו יותר משאר האומות"¹⁹.

הקב"ה בחר בעם ישראל כי הם מסוגלים להכיר אותו ("יודעי שמו") ולאהוב אותו ("זרע אוהבו") יותר מכל אומות העולם.

גם לפי הרמב"ן וגם לפי ה'ספורנו' הסיבה שהקב"ה בחר בנו היא בגלל שהוא יודע **שיש בעם ישראל משהו פנימי, מיוחד, המאפשר לנו לאהוב אותו ולהאמין בו יותר משאר העמים.**

כלפי חוץ, כל העמים דומים האחד לשני, אך הקב"ה יודע שיש בעמ"י משהו שלא ניתן למצוא אצל כל שאר העמים, ודבר זה גורם להם להצליח לאהוב אותו יותר מכולם. אולי זו כוונת

16. דברים ז, ו

17. שם ז, ז-ח

18. שם ו-ח

19. שם ח

הרמב"ם, כאשר הוא מדבר על החלק המתעורר,²⁰ וכנראה שאי אפשר להשוות בין החלק המתעורר של יהודי לחלק המתעורר של הגוי. הקב"ה בעצמו מעיד על עם ישראל שבכל אחד ואחד מאתנו יש את הכוח להגיע למצב של אהבה כלפי הקב"ה, גם אם לא תמיד אנחנו מרגישים את זה, אנו חייבים לדעת שהכוח הזה נמצא בכל אחד! וזוהי הסיבה שהקב"ה בחר דווקא בנו ולא באף עם אחר.

אם כן, ממילא מובן כיצד מצווה אותנו התורה בדברים הקשורים לרגש. הקב"ה לא היה מצווה אותנו דברים שאין אנו יכולים לעמוד בהם. לכן, אם הקב"ה מצווה אותנו לאהוב אותו, זה מפני שהוא יודע בודאות שכל אחד ואחד מישראל מסוגל לזה. אפילו אם אנחנו לא תמיד מרגישים כך, זה קיים! וכל אחד מסוגל להגיע לזה שהרי כך מעיד הקב"ה על עם ישראל בעצמו ואומר שזוהי הסיבה שהוא בחר בנו.

גם רגש האהבה של אברהם וגם רגש הקנאה של פנחס, נבעו מאותה נקודה פנימית שהייתה קיימת בהם. הם חיזקו אותה והרחיבו אותה כל כך, עד שהצלחו להגיע לאהבת ה' ברמה הכי גבוהה שיכולה להיות.

למעשה, אותה נקודה פנימית שהייתה קיימת בהם, קיימת בכל אחד ואחד מאתנו! כל מה שנתר לנו עכשיו זה רק לעמול ולפתח אותה. אם כן, ברור שכולנו מסוגלים להגיע לזה, השאלה היחידה היא איך עושים זאת?

יב. הדרך לאהבת ה'²¹

לאחר שראינו מהי דרכו של הקב"ה לאהוב את עם ישראל, ניתן ממילא להבין מהי דרכנו לאהוב את ה'. רק אם נצליח להבין ולהכיר עד כמה שאפשר, כל אחד לפי מדרגתו הוא, את גדלו וייחודו של הקב"ה, רק כך נוכל באמת לאהוב אותו.

אך לכאורה דבר זה בלתי ניתן לביצוע, מפני שאמנם הקב"ה מסוגל לאהוב את עם ישראל כיוון שהוא מכיר באמת את מהותו, אך מה יעשה האדם שאין לו אפשרות להכיר ולהשיג את עצמותו של הקב"ה, הרי "לא יראני האדם וחי"²², אין אפשרות לאף בן אנוש גדול ככל שיהיה להבין זאת, ואם כן כיצד אנו מסוגלים לאהוב את הקב"ה!?

הרמב"ם עונה על שאלה זאת בשני מקומות:

בספר המצוות:

"מצווה היא שציוונו באהבתו יתעלה - וזה שנחשוב ונתבונן במצוותיו ובמאמריו ובפעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה וזאת

20. שמונה פרקים לרמב"ם, הקדמה למסכת אבות פרק א
 21. הדרך המופיעה להלן נכונה רק למצוות האהבה השונות אך איננה נכונה לגבי כל המצוות הקשורות לרגשות. לעומת זאת היסוד המופיע בפסקה יא, שהקב"ה מצווה אותנו אך ורק בדברים שאנו יכולים לעמוד בהם קיים בכולן.
 22. שמות לג, כ

היא האהבה המחוייבת. ולשון 'ספרי': לפי שנאמר 'ואהבת את ה' אלוקיך' איני יודע כיצד אוהב את המקום! תלמוד לומר 'והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווך היום על לבבך' שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. **הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה ותגיע האהבה בהכרח**.²³

לפי הרמב"ם, יש בכל אדם את האפשרות והכוח להגיע למצב של אהבת ה'. אולם, זה אפשרי אך ורק ע"י "שנחשוב ונתבונן במצוותיו, מאמריו ופעולותיו", ואם יעשה כך מובטח לו שיצליח להגיע למדרגות האהבה הגבוהות, כל אחד לפי המאמצים שישקיע.

אך עדיין לא מובן כיצד התבוננות והבנה, פעולות שכליות לכאורה, מביאים את האדם לידי אהבה שהיא פעולה רגשית?

ועל כך עונה הרמב"ם בהלכות יסודי התורה: "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובראויו הנפלאים הגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומתאוה תאוה גדולה לידע את השם הגדול".²⁴

ע"י הסתכלות וחשיבה אכן ניתן להגיע לאהבה, כי הדברים הללו גורמים להכרה בחכמתו ובגדולתו של הקב"ה, האדם שמתבונן במעשיו מצליח להבין, בדרגה הניתנת להבנה, מיהו בורא העולם ומה כוחו ולאיזה אלוקים גדולים הוא עובד, מיד הוא מתמלא אהבה עזה לקב"ה.

מסקנות העולות מדברי הרמב"ם:

א. אהבת ה' לא נובעת מהכרת עצמיותו של הקב"ה אלא מהכרת פעולותיו ומעשיו בעולם שזהו דבר הניתן לתפיסה ע"י בני האדם ורק כך ניתן להגיע ברמה המקסימלית מבחינתנו לאהבתו.

ב. המצווה לאהוב את ה' היא מצווה שאין אפשרות לקיים אותה מיד, אלא זהו תהליך ארוך שבסופו של דבר אם מנסים באמת ועושים זאת בדרכים הנכונות - "תגיע האהבה בהכרח".

יג. הדרך לאהבת הרע

ניתן אולי להסביר את אותו ההסבר גם במצוות "ואהבת לרעך כמוך".

כל אדם מישראל צריך לדעת שיש בכוחו לאהוב כל אחד. וגם אם כרגע הוא לא מרגיש זאת והוא חושב שלעולם לא יוכל לעשות זאת, ע"י הסתכלות עמוקה יותר והבנה מהו יהודי ומה זה אומר לגבי, ניתן לאהוב כל אחד מישראל. וגם אהבה זאת יכולה להיעשות אך ורק בהדרגה ולא בבת אחת.

23. מצווה ג

24. פרק ב הלי ב

וכך ניתן לראות בפרשת 'קדושים':

"ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא תלקט. וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלקיכם. לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו. ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך אני ה'. לא תעשק את רעך ולא תגזול לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר. לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני ה'. לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך. לא תלך רכיל בעמיק לא תעמד על דם רעך אני ה'. לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. לא תקם ולא תטר את בני עמך **ואהבת לרעך כמוך אני ה'**"²⁵.

התורה מביאה את הציווי "ואהבת לרעך כמוך" רק בסוף. לפניו קודמים עוד הרבה ציוויים אחרים הקשורים לדברים שבין אדם לחברו. אולי פה התורה בעצמה מראה לנו את ההדרגה שצריכה להיות בדרך, עד שמצליחים להגיע למצב של "ואהבת לרעך כמוך", לכן היא מתחילה מדברים שכל אחד מסוגל להבין.

לדאוג לעני ולחלש, לא לגנוב או לשקר, לא לעשוק או להלין שכר שכיר, לא לקלל חרש... אלו דברים שכל אחד מבין שכך צריך להתנהג עם כל אדם, גם עם מי שאינך מחבב במיוחד. אחרי שאדם עובר את כל השלבים הנ"ל, עדיין לא דורשת התורה לאהוב את הרע אלא רק שלא לשנוא אותו, אין עדיין חובה לאהוב ורק מי שמצליח להגיע גם לרמה הזאת אז מתקדמת התורה שלב נוסף ומצווה שאפילו אם הוא היה לא בסדר אתך, עדיין "לא תקם ולא תטר". רק אחרי שעוברים את כל השלבים הללו, והאדם כבר הכין את נפשו די הצורך, כעת יכול להגיע הציווי של "ואהבת לרעך כמוך"²⁶.

יד. אין סתירה בין ההגיון לרגש

גם אברהם וגם פנחס כאשר הם פעלו, היה זה מתוך אהבת ה' שהצליחו להגיע אליה לאחר שהם עברו את התהליך והצליחו להתקרב עד כמה שניתן להשגת הקב"ה. למעשה, רק לנו נראה שהם פעלו בניגוד להגיון, כי בעצם מבחינתם לא שייך לעשות את כל השיקולים, שאנחנו עשינו. כאשר אברהם עוקד את יצחק - ודאי שהוא אוהב אותו מאוד, אבל זה לא מפריע לו לעקוד אותו והוא לא מתלבט לרגע האם לקיים את הציווי האלוקי או לא, כי בעצם מבחינתו לא שייך בכלל להשוות בין אהבתו לקב"ה לאהבתו ליצחק. אהבתו לקב"ה היא דבר חזק הרבה יותר ושורשי הרבה יותר, היא לא דבר שנובע אך ורק מרגש, אלא זוהי אהבה שנובעת מתוך הכרה בקב"ה. זוהי אהבה שנבנתה במשך הזמן, והיא שונה לגמרי מאהבתו ליצחק,

25. ויקרא יט, ט-יח

26. ודאי שכל הציוויים הנ"ל נוהגים מיד על כל אחד מישראל והחיוב של "לא תקם ולא תטר" קיים לכל אדם כבר בראשית דרכו אבל עדיין מסדר כתיבת הדברים נראה שהתורה רוצה להראות לנו הדרגתיות מסוימת עד שבאמת מגיעים להרגשה אמיתית של אהבת הרע.

ואין כאן שום מקום להשוואה. וכך גם אצל פנחס - אין מקום ולא שייך בכלל לשאול שאלות מי מתאים או ראוי לקנא ברגע שמגיעים לאהבת ה' כל כך עמוקה ויסודית, אהבה שנובעת מתוך הכרה בקב"ה ולא סתם רגש חולף, לא שייך שום שיקול חיצוני כנגד זה.

טו. סיכום הדברים

כאשר הקב"ה יצר את עם ישראל הוא יצר בתוכם איזשהו כוח פנימי, שאם מפתחים אותו כראוי, נובעים ממנו הרגשות. ככל שיחזקו את אותו הרגש, הוא יהיה עמוק יותר וחזק יותר.²⁷ כח זה קיים בכל אדם מישראל, גם אם הוא אינו מודע לכך וכל גדולי ישראל שהגיעו למדרגות הגבוהות של אהבת ה', הגיעו לכך ע"י הכוח הזה. לכן, מכיוון שהיסוד הוא אותו היסוד, לכל אחד מישראל, חייבת להיות היכולת להגיע לרגשות עצומים שכאלה.

זאת הסיבה שהקב"ה מצווה עלינו מצוות הקשורות לרגש כגון: "ואהבת את ה' אלוקיך" או "ואהבת לרעך כמוך" שהרי כולנו מסוגלים להגיע לרגשות כאלו.

הדרך הנכונה לפתח את רגש אהבת ה' היא ע"י הכרה בגדולתו של הקב"ה, התבוננות במצוותיו ולימוד תורתו. דבר זה לא ניתן להשיג ברגע אחד אלא זהו תהליך ארוך שבסופו "תגיע האהבה בהכרח".

כך גם באהבת הרע, יש באפשרותינו לאהוב כל אחד מישראל. דבר זה הוא תהליך ארוך והדרגתי, אך בסופו של דבר, מי שמצליח להכיר בערכו האמיתי של כל אחד מישראל - יהיה מסוגל לאהוב אותו כמו שהוא אוהב את עצמו.

כל אדם שיצליח להגיע לאהבת ה' האמיתית לא יחשב שום דבר כנגד אהבתו והוא לא יעשה חשבונות קטנים של הגיון כאשר מול ההגיון עומד איזשהו דבר שקשור לכבוד ה'. **כי אהבת ה' הנובעת לא רק מרגש, אלא גם מהבנה והכרה, דוחה כל הגיון שהוא ולא משאירה מקום להתלבטויות בכלל. אהבה שכזאת גורמת לאדם לדעת ולהרגיש שזה מה שהוא חייב לעשות ולמעשה אין לו שום מחשבה לפעול אחרת.**

